

PANORAMA

19 AUGUSTUS 1943 - No. 17

LOSSE NUMMERS 16 CENT

**OUD-AMSTERDAM
DE GRIMNESSESLUIS**
TEKENING H. ROTGANS

H. ROTGANS

Met wat papier, droog hout en stroo wordt de uit een benzinevat geïmproviseerde kachel gestookt.

De kok en zijn helpers maken de gehaktballen gereed uit vleesch en meel.

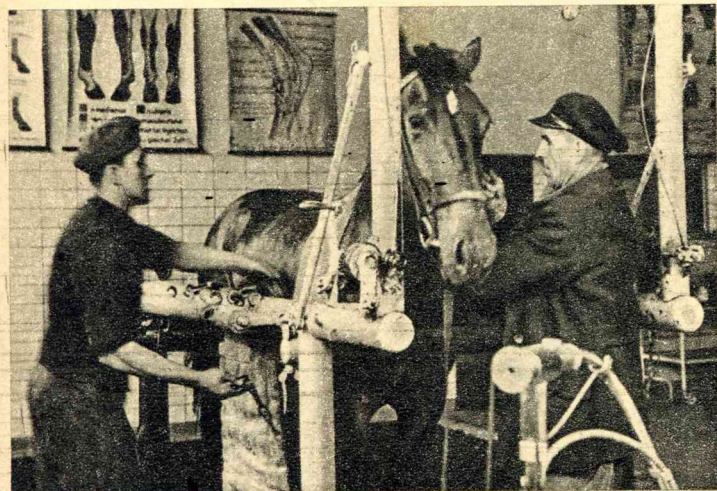
Het braden duurt niet lang, maar het gezegde, dat men een maaltijd toch steeds spoediger verorberd heeft dan klaargemaakt, blijft ook hier van toepassing. SS-Kriegsberichter H. Ahrens-O.H.

EEN GEÏMPROVISEERDE VELDKUUKEN

Dat een soldatenkok niet altijd en overal de beschikking heeft over een goed geoutilleerde keuken met groote fornuizen en glimmend gepoetste ketels en pannen, doch dat hij zich bijwijken moet weten te behelpen, is in oorlogs-

tijd alleszins begrijpelijk. Maar moeilijkheden zijn er nu eenmaal om overwonnen te worden, en met wat handigheid en een flinke dosis vernuft slaagt de keukenmeester er meestal wel in, spoedig en op het juiste moment voor een warm hapje

te zorgen. Op onze foto's ziet men hoe een der koks aan het oostelijk front van den nood een deugd wist te maken, door een stevig benzinevat tot fornuis om te tooveren en daarop een smakelijken en voedzamen soldatenmaaltijd te bereiden.

Een patiënt in den operatiestoel, die er eenigszins anders uitziet dan bij den gewonen tandarts.

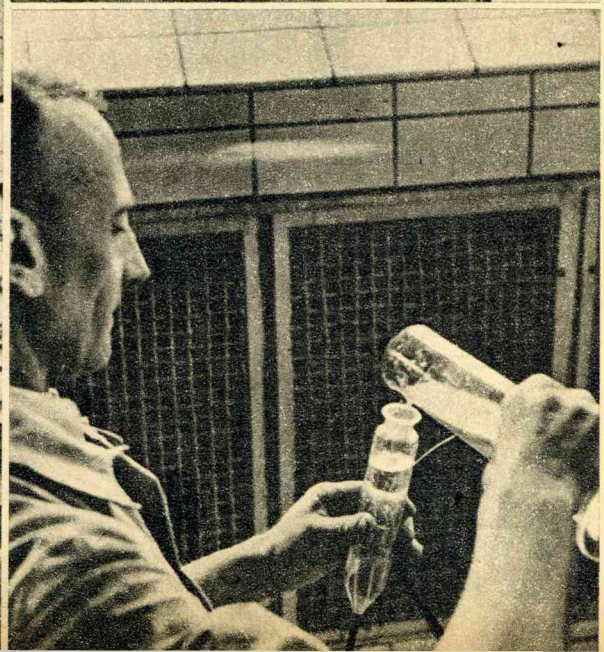
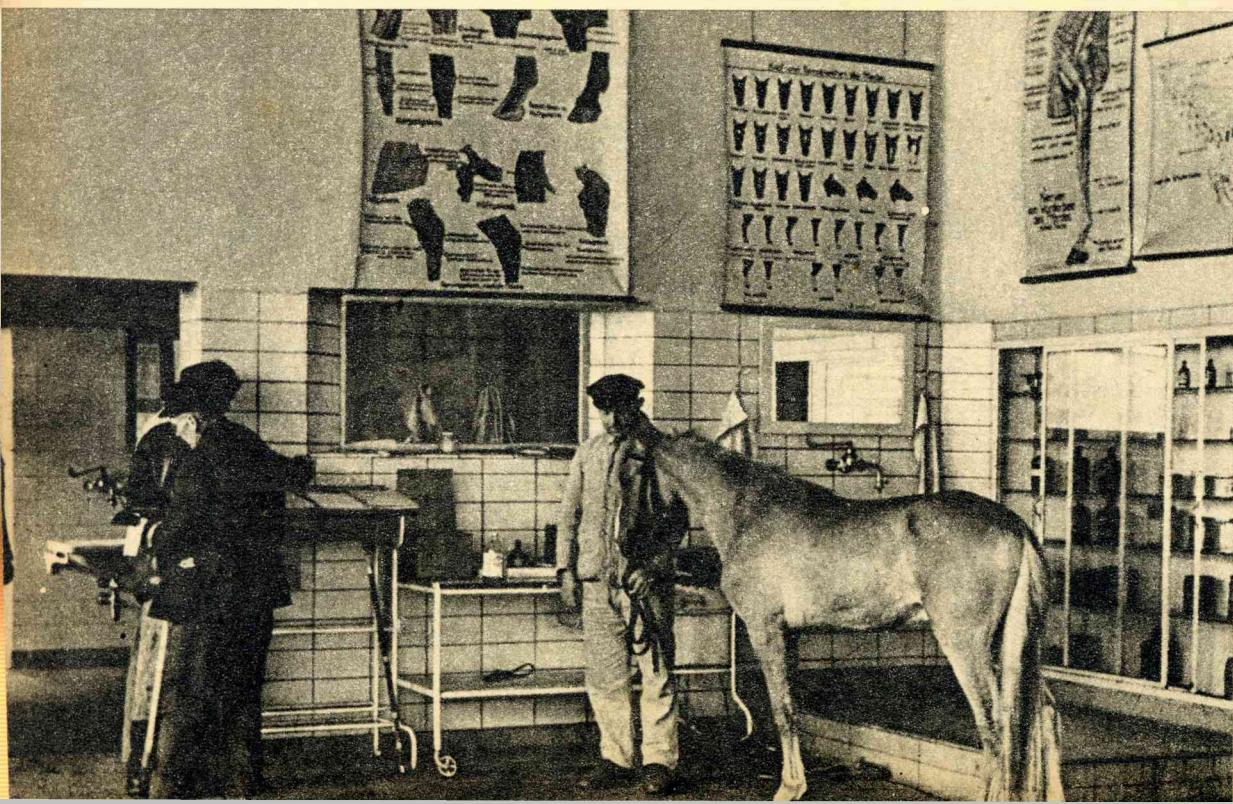
Als een paard kiespijn heeft....

De aankomst in de paardenkliniek van een jong paard, waarvan het nog niet geheel ontwikkelde gebit moet worden nagekeken. Orbis-Holland

Tandpijn is wel een der meest gevreesde kwellingen van den mensch. Dat ook dieren daarvan te lijden hebben spreekt vanzelf.

Wanneer een paard door tandpijn gekweld wordt, is het niet in staat zooveel te eten als anders en wordt het weinige voedsel, dat het eet, niet voldoende gemalen, zoodat de algemeene gezondheidstoestand snel achteruit gaat en daarmee ook de werkkraft afneemt. Meestal is de oorzaak van de pijn een ontstoken tand of een tand met scherpe kanten, slechts zelden de tand-caries, zooals bij den mensch, daar, zooals men weten zal, de tanden van het paard voortdurend aangroeien en holle tanden of kiezen daardoor slechts zelden voorkomen. Toch gebeurt het wel een enkele maal dat een tand of kies gevuld moet worden, en dan volgt men ongeveer dezelfde methode als bij den mensch. Waar de tand van het paard echter blijft groeien en het vulsel gelijkmatig afslijt door het maalproces der tanden, verdwijnt de caries gewoonlijk na verloop van eenigen tijd geheel. Bij bijzonder waardevolle dieren zet men zelfs gedeeltelijke valsche tanden in, waarvoor men naar gipsafdrukken te werk gaat. Dat een en ander bij deze werkzaamheden op eenigszins andere wijze gebeurt dan bij den mensch, behoeven wij wel niet te onderstrepen.

Een prachtige schimmel, die door een ongelukkigen val een gedeelte van zijn overigens gave tanden brak, wordt een valsch gebit aangemeten, vervaardigd naar den gipsafdruk, welken de dierenarts in de hand houdt. Daaronder: Het verdoovingsmiddel, dat den te behandelen paarden wordt toegediend, varieert naar gelang hunner grootte.

MOEDERTJE

door Hans Verhoeven

Het uitgeteerde gezichtje verloren in de weelde van het dikke kussen, diepliggend de oogen en weggetrokken het mummelend mondje, lag het oudje in het bed van het ziekenhuis. Van tijd tot tijd bewogen de knokige handen zich ongedurig over de dekens, grepen naar iets, dat onbereikbaar was, vatten elkaar of speelden doelloos met het bovenlaken. Ze sprak weinig, had nog weinig gezegd, sinds men haar een week geleden hier had gebracht. Stil lag ze den geheelen dag te staren naar het plafond met de gele vochtvlekken, waarin een kind een landkaart zou hebben gezien. Af en toe flickerde het bijna gedoofde vuur in haar oogen even op, dan draaide ze haar hoofd in ondraaglijke pijn of opkomende benauwdheid enkele malen heen en weer, de nerveuze handen gebaarden wild naar alle kanten en als dan de snel toegeschoten zuster haar verlichting trachtte te geven door het kussen wat omhoog te brengen of haar iets te laten drinken, beloofde ze deze met een dankbaren blik. Die uitdrukking verdween, alsof er een schaduw over haar gezicht was gegleden, wanneer ze met een zwaren zucht was teruggezakt en voortging met naar de zoldering te staren.

Moedertje kreeg zelden bezoek en als er al iemand kwam, dan was het een der kleinkinderen, die, zonder belangstelling, schuw 'n hand gaf, een paar woorden mompelde en met nauw verholten opluchting vertrok, op straat de kille ziekenhuissfeer van zich afschuddend door meer dan gewone baldadigheid. En ook waren er de getrouwde dochters geweest, de een schriel en mager, met vlugge beweginkjes, de ander dik en log, maar beiden met den ontvreden mond van menschen, wien het leven teleurstelling heeft gebracht, beiden met koude oogen, toen de dokter hun zijn conclusie moest geven: „Er is niets aan te doen, een operatie is niet meer mogelijk, u moet op het ergste voorbereid zijn...”

„Hoe is het er nou mee?” had de een gevraagd. Een antwoord kon niet worden verstaan en werd ook niet verwacht, vlak en liefdeloos als de vraag was geweest. De bezoeksters hadden elkaar eens aangekeken en door beider brein was dezelfde gedachte geflitst: die knapt niet meer op. En tegelijk had hun blik een fel wantrouwen ingehouden, want elk kende zichzelf té goed, om niet te vermoeden, dat de ander slechts van één wensch was vervuld: zoo veel mogelijk te bemachtigen van het schamele boeltje van de oude vrouw. Elk had haar eigen geheime verlangens: de antieke omslagdoek, het penantkastje, de pendule met schoorsteenstukken, elk wond zich al bij voorbaat op in het vooruitzicht van den komenden strijd om de verdeling.

„Morgen zal ik Rietje sturen met een paar lekkere sinaasappels,” had de schrale gezegd, „die mot je de zuster maar laten uitpersen. Fijne dikke sinaasappels.” En daarmee was de aanval ingezet.

„Wat hét zoo'n oud mensch nou aan sinaasappels?” was de smalende tegenstoot van de ander geweest. „Jantje zal een mooien bos bloemen brengen. Die kun je op het kastje zetten, daar hou je toch zoo van?” Er had een trilling van jaloezie in haar stem doorgelolken en venijnig had ze haar dunne lippen opeengeperst.

„Goed... goed...” Heel even hadden de lippen bewogen en uit het gefluister konden de woorden met moeite worden opgemaakt. Was ze zoo zwak, dat ze er niet meer kon uitbrengen, of was ze zich nog bewust, dat partij kiezen olie op het vuur zou zijn?

Haar dochters waren vertrokken, stil en wrokkend, en daags daarna werd het beloofde gebracht, fruit, dat ze niet had aangeraakt, en bloemen, waarnaar ze niet had omgekeken. Doch diep in haar hart bleef ze hunkeren naar een beetje echte hartelijkheid.

Het was vooral na dit bezoek, dat de toestand, waarin ze verkeerde, de oude vrouw duidelijk voor den geest kwam te staan. Ten minste in de perioden dat zij, schijnbaar lusteloos terneerliggend, met vonkend opleven van haar vertraagde zinnen zich bewust werd niemand in de wereld te zullen achterlaten, die eenigen rouw over haar heengaan zou dragen. Het deed bitter aan, die gedachte. En soms brachten die overpeinzingen een vlaag van opstandigheid en ze balde haar beenige vuisten krampachtig in machteloze woede. Als de dokter, die een wellwillend mensch was, haar in een van die buien trof en haar opbeurend poogde toe te spreken, wendde ze het hoofd af en gromde norsch, als reactie haar gramschap afwentelend op den man,

die het goed met haar voor had. En tusschen dit alles door en in het steeds duidelijker wordend bewustzijn, dat zij niet meer beter kon worden, groeide er in de ziel van het oudje een groot verlangen naar haar eigen omgeving, naar het kleine huisje met de vertrouwde steer en met de bloeiende geranium in de vensterbank, naar de vele herinneringen aan een gelukkiger tijd, toen haar man nog leefde en zij zich samen konden koesteren in het voorjaarszonnetje. De zon, hoe zou ze niet uitbundig spelen met de kleurige bloemenbedjes in den tuin van het hofje en wat zou het niet een kalm genot zijn de schaduw van de pomp traag over het grasveld te zien vegen, tot ze met haar uiterste punt de blankgeschuurde steentjes bereikte. Dan was het tijd voor het avondeten, wist ze nog.

Haar mijmeringen, onderbroken door oogeblikken van verwarring, als zij haar oogen moest sluiten in een vergeefse poging om te ontkomen aan den wirwar van indrukken, die zich aan haar opdrong, voerden haar geleidelijk verder terug, naar den tijd vóór hun gebonden zijn aan het hofje. Toen was ze betrekkelijk gelukkig. Haar man verdiende een goed weekgeld en ze hadden kalmpjes hun bestaan gehad. Doch naarmate de kinderen groter werden, hadden ze er minder plezier van beleefd. Ze waren, de een na den ander, weggetrokken, totdat slechts de twee dochters in de stad overbleven, getrouwd, met hun eigen zorgen, die hen de oudjes welhaast deden vergeten.

Ze hadden het daarna meer bij elkaar gezocht en het ook wel gevonden, een berustend wachten op het einde, dat voor den man spoedig was gekomen.

Alsof er een golf over haar heensloeg, die den draad van haar herinneringen ruw afbrak, zonk ze weg in plotselinge vergetelheid. Een felle pijn knaagde in haar borst, kreunend verviel ze in een staat van verdooving. Toen ze haar oogen weer opende, zag ze een rijzige gestalte aan haar bed, den dokter. Ze mompelde iets, maar eerst toen de arts zich over haar heen boog, kon hij opvangen wat als het hoogtepunt van haar verlangen in haar opwelde:

„Ik wil naar huis... breng me naar huis...”
„Stil maar,” suste hij, „probeer liever wat te slapen...” Doch er stond een diepe rimpel tusschen zijn oogen en hij wendde zich af, machteloos beseffend, dat hij voor een van die gevallen stond, waarin zijn kunnen ontoereikend was.

Telkens en telkens weer, als hij kwam, herhaalde ze haar wensch: „Ik wil naar huis... laat me toch naar huis gaan...”

Ze scheen als bezeten door die gedachte, ze wilde weg van hier, waar wel iedereen vriendelijk voor haar was, doch waar ze niet paste. Ze moest haar kamer nog eens terugzien, de kamer met de geranium, den gebarsten spiegel en het andere huisraad, waarvan ze zich een deel gevoelde.

Ten slotte gaf de dokter toe. De hoop sloeg wild in haar borst, toen ze hem met de hoofdzuster zag praten. Deze scheen er niet veel voor te gevoelen, ze schudde haar hoofd en haalde eindelijk haar schouders op. Als de dokter dan de verantwoordelijkheid aandurfde...

Met een taxi werd ze naar huis gebracht. Goed in de kussens gestopt, een deken over haar beenen, zoo zat ze wel gemakkelijk.

Gespannen keek ze uit het raampje, tuurde gretig naar bekende punten, bekende menschen. Hard ging het, nog één straat, nog één hoek, de vrouw van den melkboer hielp juist een klant, maar zoo snel was het beeld verdwenen, dat ze niet kon zien wie het was.

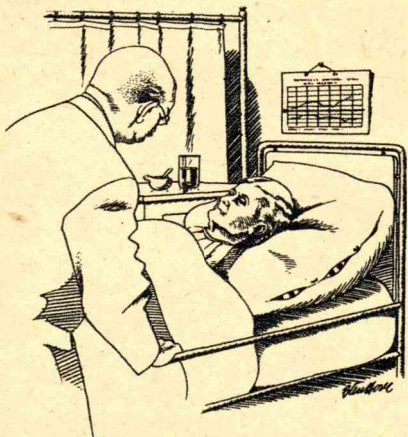
De taxi gleed voor het hek van het hofje tot stilstand. De zuster, ondersteunde haar, moeizaam schuifelde ze naar haar huisje. Maar ze had den sleutel al in de hand, zelf wilde ze de deur openen!

Bevend stak ze den sleutel in het slot en de deur draaide open. Een klein portaalje en men stond in de kamer.

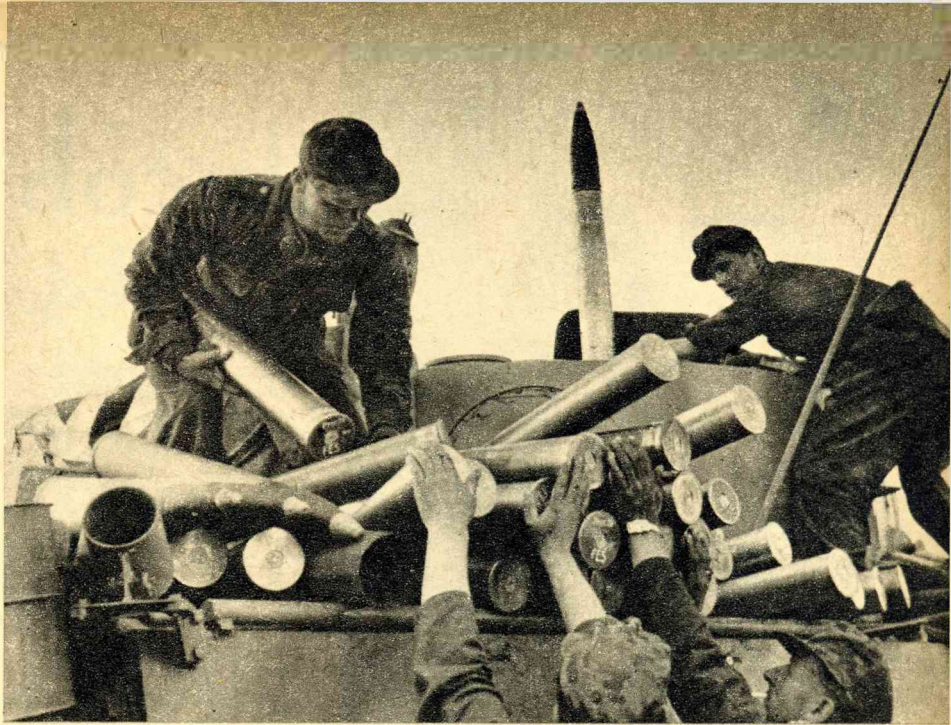
Als de zuster haar arm niet zoo stevig had vastgehouden, zou ze, in een plotselinge duizeling, zijn gevallen. Zag ze wel goed? Alles was weg, de tafel, de stoelen, de pendule en het schoorsteenstel, de Friesche klok... Alleen de oude mat lag er nog en ook hadden ze de gordijntjes laten hangen. Die waren niets waard zeker...

Ze staaarde maar, mompelde iets onverstaanbaars. Met zachten drang leidde de zuster haar uit de kamer, naar den auto.

Ze ging weer terug naar het ziekenhuis. De erfenis was al verdeeld...

„Laat me toch naar huis gaan...”
Teekening B. ten Hove

De Tiger-tank wordt van munitie voorzien.

De strijd in het Oosten

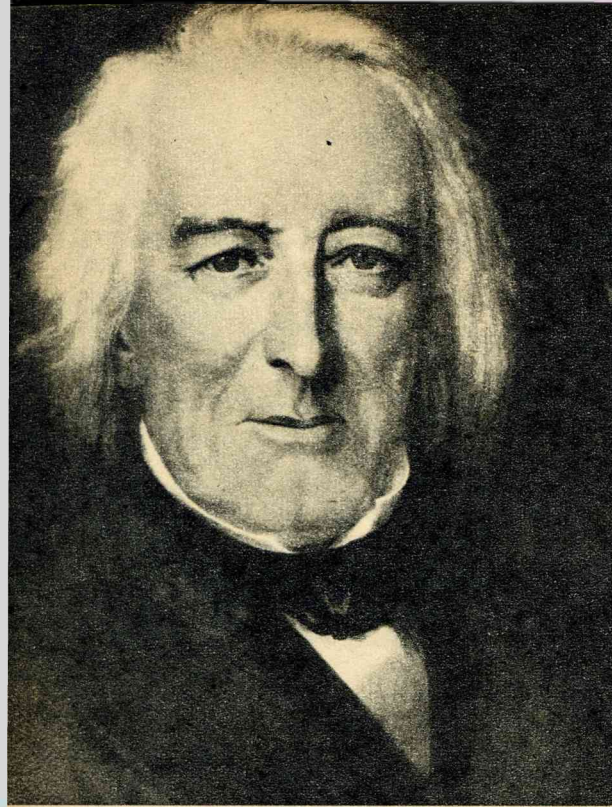

Een tankval, die door de bolsjewisten achter het front werd aangelegd.

Door het heuvelachtige land trekt een groote Deutsche colonne naar voren om de soldaten van voedsel en munitie te voorzien. Orbis-Holland

Mr. Jacob van Lennep, rijksadvocaat en schrijver.

Jacob van LENNep, een geboren verteller

Van Lennep nimmer gekend, zijn afkomst maakte dat alle kringen voor hem openstonden, hij was begiftigd met een vluggen geest en een formidabel geheugen. En zoo is 't niet te verwonderen, dat hij al in zijn jeugd een positie kon innemen, die anderen zich slechts na jaren zware inspanning konden veroveren.

Jacob van Lennep werd geboren te Amsterdam, de stad, die altijd zijn liefde zou behouden en die vele malen tot achtergrond diende van zijn historische schetsen. Hij was als kind een „vluggerd”, op zijn derde jaar kon hij al lezen en zelfs een weinig schrijven. Ook dichten deed hij al vroeg, er is gelegenheidspoëzie bewaard, die de kleine „Ko”, zooals hij genoemd werd, maakte toen hij negen jaar was. En die verzen zijn waarlijk niet slechter dan de vele „dichtmengelingen”, die in die jaren verschenen.

Aan Vondel had de knaap al jong zijn hart verpand, hij zei heele stukken uit de „Gysbrecht van Aemstel” op, toen hij de 1 en de r nog niet eens behoorlijk kon zeggen. De liefde voor Nederlands grootsten dichter bleef Van Lennep heel zijn leven bij; tot zijn dood werkte hij aan een complete uitgave van Vondel's werken en hij had een groot aandeel in de plaatsing van het bekende standbeeld in het Amsterdamsche Vondelpark. De ont-hulling van dat beeld in 1867 werd in de hoofdstad gevierd met groote feestelijkheden, waarbij niet de herdachte dichter, doch Van Lennep in 't centrum van de belangstelling stond!

Het huidig geslacht kent Jacob van Lennep hoofdzakelijk als schrijver van historische romans.

Maar de schrijver was ook dichter, bij honderden gelegenheden heeft hij zijn dichtader laten vloeien, ja hij schreef zelfs heele brieven op rijm. Het was een rijmlustige tijd; toen de jonge Jacob in zijn studententijd het oog liet vallen op een tien jaar ouder meisje, trachtte zijn vader — de professor David van Lennep — hem van deze neiging af te brengen. Hoe deed hij dat? In een gedicht! Doch de jeugdige minnaar liet zich niet onbetuigd, nog denzelfden dag kreeg de vader een lang gedicht terug, waarin zijn zoon hem toeriep:

„Waarom met éenen slag ons beide in ramp te storten,
Door 't sheuren van een band zoo dier aan ons geluk?
Waarom mijn levensdraad ontijdig af te korten,
Haar achterlatend in een eindeloozen druk?”

Intusschen, de levensdraad bezweek niet. Hoewel er nog allerlei tegenkating overwonnen moest worden, ging het huwelijk door. Het spreekt vanzelf, dat de jonge echtgenoot bij die gelegenheid een dichterlijken „Feestgroet aan mijne bruid op onzen huwelijksmorgen toegezongen” schreef.

Van Lennep had intusschen zijn studie beëindigd. Als jong advocaat vestigde hij zich te Amsterdam, een betrekking aanvaardde hij niet. Ongestoord wijdde hij zich aan zijn letterkundig werk en dat bleef hij doen toen hij vijf jaar later — hij was toen pas zeventenentwintig jaar — tot rijksadvocaat werd benoemd. Inmiddels was al heel wat dichtwerk in druk verschenen. Het eerste groote prozawerk verscheen in 1833, het was „De Pleegzoon”, die vijf jaar in een lade van de schrijftafel moest liggen, eer de uitgever zich over het manuscript ontfermde. Van honorarium kon echter geen sprake zijn...

Deze roman had een groot succes; Joan, zijn pleegvader de baron van Sonheuvel, de schoone Ulrica en de knecht Bouke met zijn spreekwoorden werden populaire figuren. Met veel

kennis is het zeventiende-eeuwsche leven beschreven. Spannend zijn de avonturen van den jeugdigen pleegzoon, een kind van onbekende ouders, die — eind goed, al goed! — aan 't slot een hoogadellijk personage blijkt te zijn. Als bijzonderheid kan worden vermeld dat het kasteel Sonheuvel, waarop het verhaal zich grotendeels afspeelt, beschreven is naar het model van het Huis te Amerongen, waar een dominee Raesfeld, die ook al in het boek voorkomt, predikant was.

Drie jaar later verscheen „De Roos van Dekama”, een verhaal uit de veertiende eeuw. Hier herleeft de riddertijd met tournooien, belegeringen en hoffeesten. Ook hier een ridder van onbekende herkomst, die aan 't eind een hoog edelman blijkt te zijn en dan natuurlijk het mooie meisje trouwt. Trouwens, vondelingen treden ook in andere vertellingen op, men komt hen tegen in „De Koor-knaap” en „De Bedevaartganger”, gezwegen nog van „Klaasje Zevenster”, een boek dat destijds veel stof deed opwaaien.

„Ferdinand Huyek” verscheen in 1840, elf

Ritmester Buat en de hoofdfiguren uit

24 Maart 1802-25 Augustus 1868

Dezer dagen is het vijfenzeventig jaar geleden, dat een Nederlander stierf, wiens naam door het nageslacht nimmer werd vergeten en wiens werk nog altijd wordt gelezen: onze historieschrijver Jacob van Lennep. Wie herinnert zich niet den braven Ferdinand Huyek en zijn vrijago met Henriëtte Baek, welke vrijage al dan niet met welwillend oog wordt gadegeslagen door de verdere personages uit dezen roman: den vaderlijken hoofdschout van Amsterdam, den rondhorstigen kapitein Pulver, den geheimzinnigen edelman Van Lintz, alias don Manuël. En wie las nimmer „De Pleegzoon”, „Elizabeth Musch”, „De Roos van Dekama” en zooveel andere vertellingen, waarop Van Lennep zijn publiek vele jaren bleef vergasten? Gretig werd steeds naar elk nieuw deel gegrepen en dat was waarlijk geen wonder. Want Jacob van Lennep was een boeiend verteller, die — op een enkele uitzondering na — zijn personages liet optreden in een omljsting, vanouds zeer attractief voor het lezend publiek: onze vaderlandsche historie. Dat Van Lennep het in zijn romans met die historie niet altijd nauw nam, was zijn recht als romanschrijver. Aan gebrek aan kennis lag het niet, hij was uitermate belezen en maakte van zijn onderwerpen een grondige studie.

Van Lennep was, wat men noemt, een kind van de fortuin. „Indien van iemand gezegd kon worden, dat hij met een gouden lepel in den mond geboren was, dan voorzeker van Jacob van Lennep,” schrijft zijn kleinzoon in de bekende biografie. En terecht! Financieele zorgen heeft

Een illustratie, die Ch. Rochussen maakte voor „De Pleegzoon”, den eersten roman dien Jacob van Lennep schreef. De schilder koos een moment tijdens de kegelpartij op slot Sonheuvel. De worpen der spelers worden opgeteekend door Bouke, op den voorgrond zit de baron van Reede in gesprek met ambtman Mom, die naar de hand van de schoone Ulrica dingt. Tot vreugde van pleegzoon Joan gaat dit huwelijk niet door, aangezien Mom een verrader blijkt.

jaar later kwam „Een werk waarin de histor

Bij die romans ble

Van Lennep vond

Ook gaf Van Lennep

ONBEKENDE STEDEN IN NEDERLAND

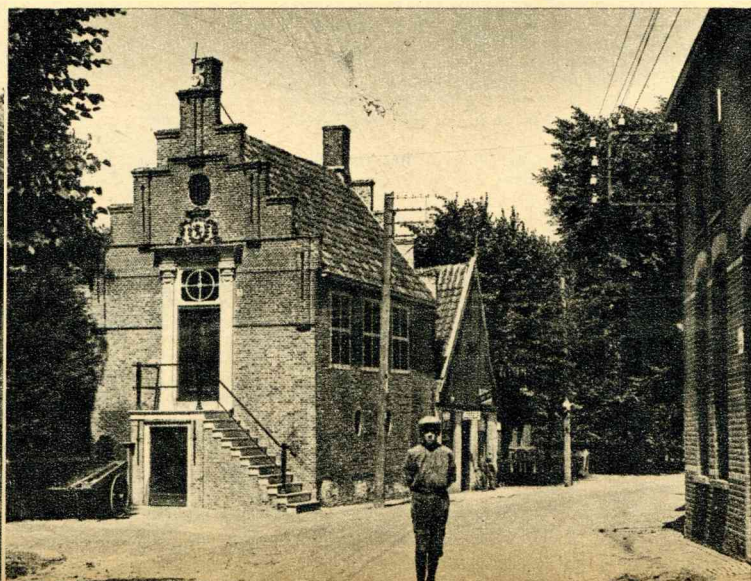
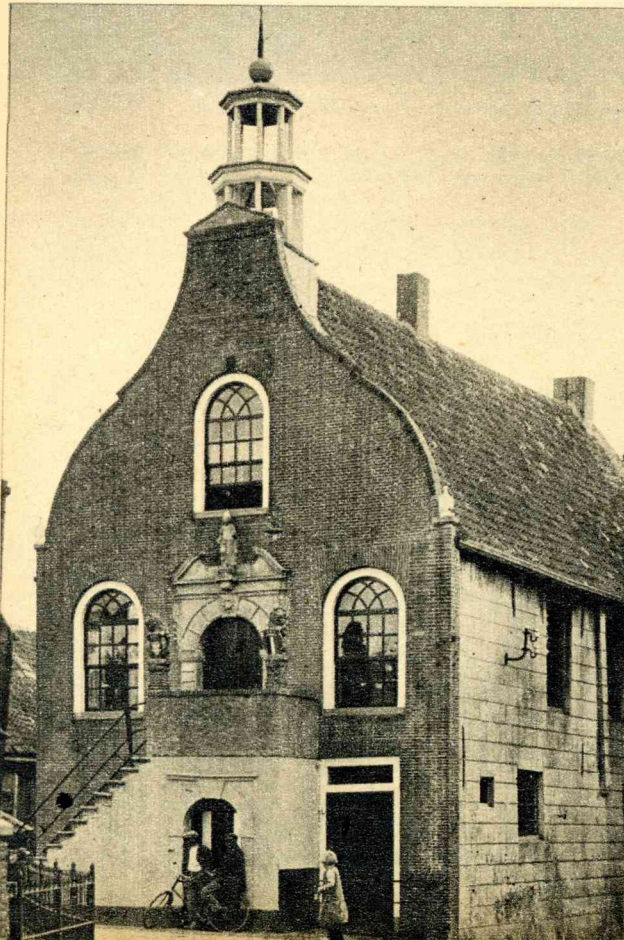
Er bestaat een bekend gezegde: „het gaat beter van een stad dan van een dorp”, waarmee men wil zeggen, dat de rijkere en grootere beter kan betalen dan de armere en de kleinere. De stad is dus in het algemeen gevoelen steeds rijker dan het dorp en als we aan Amsterdam, Rotterdam of Utrecht als onze steden denken, dan gaat dat wel op ook, behalve dan voor Den Haag, dat altijd een „dorp” is geweest, omdat het nooit stadsrecht heeft gehad. Stadsrecht,

het recht van zelfbestuur en versterking door middel van grachten, wallen, muren en poorten, bezaten echter verschillende plaatsen in de vroege middeleeuwen, die we nu eerder en gehucht dan een dorp zouden noemen. Een van de oudste steden is bijvoorbeeld Biervliet, dat reeds vóór 1183 stadsrecht bezat. Dit plaatsje in Zeeuwsch-Vlaanderen is 'n „collega” van Maastricht, Nijmegen, Dordrecht, Deventer, 's-Hertogenbosch, Utrecht, Zutphen, Groningen, die ook alle vóór de dertiende eeuw

stadsrecht bezaten en in de oogen van de Biervlietenaars zijn de Amsterdammers en Rotterdammers als stedelingen pas koenen kijken. Ouder dan Amsterdam en Rotterdam die respectievelijk eerst ± 1300 en 1340 stadsrecht verwierven, zijn echter eveneens de volgende stadjes, waarvan wij een nadere plaatsaanduiding moeten geven uit vrees, dat onze lezers ze niet eens op de kaart zullen kunnen vinden: St. Anna ter Muiden (stadsrecht in 1241, Zeeuwsch-Vlaanderen), Eembrugge (stadsrecht

maar ten noorden van van de Lek, stadsrecht uiterste zuidoosten v 1238), Montfort (in mond en Susteren, 12 in Gelderland, 1298) bij Kampen, 1276), ten noorden van Sit Kent u Batenburg Grathorst (O.), Hages Wossem (L.)? Allema

Het raadhuis van Geervliet. Ook te Spanbroek staat een aardig gemeentehuis. Gezicht op Grafhorst in Overijsel, stad sinds het jaar 1333. Ruim

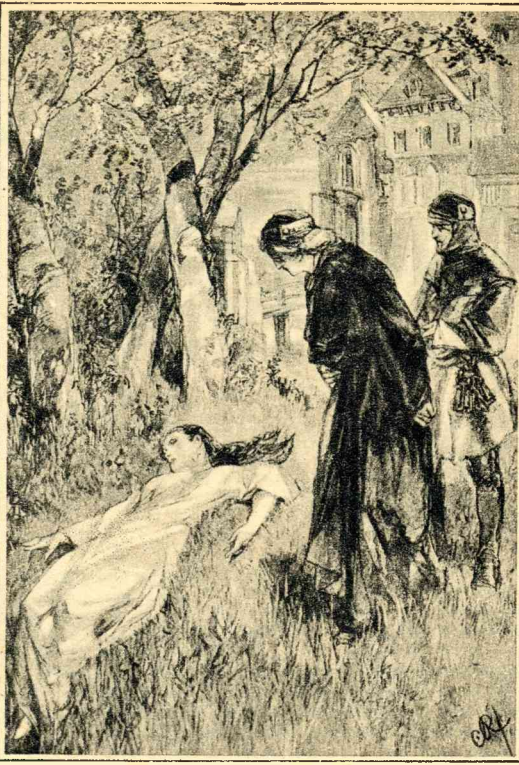

P,
ller

wsche leven be-
enturen van den
van onbekende
ed! — aan 't slot
lijkt te zijn. Als
ermeld dat het
et verhaal zich
ven is naar het
ngen, waar een
n het boek voor-

„De Roos van
veertiende eeuw.
t tournooien, be-
er een ridder van
t eind een hoog
t natuurlijk het
ns, vondelingen
lingen op, men
rknaap” en „De
og van „Klaasje
stijds veel stof
en in 1840, elf

Ritmeester Buat en Elizabeth Musch,
de hoofdfiguren uit Van Lennep's boek.

Madzy, oftewel de „Roos van
Dekama”, en bisschop Jan van Arkel.

ersten roman dien Jacob van Lennep
ot Sonheuvel. De worpen der spelers
an Reede in gesprek met ambtman
n pleegzoon Joao gaat dit huwelijk
Panorama-archief

jaar later kwam „Elizabeth Musch” uit, een werk waarin de historie van den onfortuinlijken ritmeester Buat wordt verhaald. Bij die romans bleef het niet, zonder onderbreking verliet een stroom van korte vertellingen, tijdschriftartikelen, toneelstukken en polemieken het studeervertrek. Het is onmogelijk alle titels op te noemen, de lijst omvat niet minder dan vierendertig pagina's en dan is er nog een kleine letter gebruikt! Niet al die werken bereikten zestien drukken, zoals de groote romans, maar toch, alles wat Van Lennep schreef vond immer een grooten lezerskring, of het nu een „Vermakelijke spraak-kunst” was, een E-legendre of de boeken, die hij, samen met Ter Gouw, aan de uithangteekens en gevelsteen wijdde.

Van Lennep vond ook nog tijd voor andere besognes. Zoo was hij lid van allerlei commissies en in de jaren 1853-1856 ook van de Tweede Kamer. Dat Kamer-lidmaatschap bracht hem weinig plezier, men verweet hem dat hij grasjes maakte! Hij werd niet herkozen en ook een latere candidatuur had geen succes. Meer lof oogstte Van Lennep voor zijn pogingen Amsterdam een duinwaterleiding te bezorgen. Ondanks alle tegenkanting werd dit bedrijf in 1851 in werking gesteld. Men vindt het complex nog altijd in de Vogelzangse duinen, niet ver van het Manpad, waar de familie Van Lennep's zomers woonde.

Ook gaf Van Lennep zich al veel moeite voor de totstandkoming van het Noordzeekanaal. Hij spande zich in het Nederlandsche toneel te verbeteren, hij steunde jonge kunstenaars.

Bekend is de eerste uitgave, die hij verzorgde van de „Gedichten van den Schoolmeester”, geschreven door zijn vriend Gerrit van de Linde. Minder genoegen beleefde Van Lennep van de hulp, die hij Douwe Dekker bood bij de uitgave van de „Max Havelaar”. De temperamentvolle „Multatuli” ontkende een waren penne-strijd, waarbij Jacob van Lennep er niet al te best afkwam.

De werken van Jacob van Lennep. In zoo menige boekenkast zijn ze te vinden, in de bekende blauwe of roode bandjes. En nog altijd worden ze ter hand genomen. Natuurlijk ontbrak het later niet aan kritiek, men mag echter niet vergeten dat deze vertellingen veelal een eeuw oud zijn. Men hield in die dagen van uitvoerige beschrijvingen en de hoofdpersonen spraken elkaar bij voorkeur in deftige boekentaal toe. De psychologische roman was nog niet uitgevonden, de lezer stelde andere eischen. En aan die eischen heeft Van Lennep ruimschoots voldaan.

Mr. Jacob van Lennep kon op een welbesteed leven terugzien. En hij mocht tevreden zijn over zijn deel; het leed, dat wellicht zijn talent had verdiept, ging veelal aan zijn deur voorbij. „Ik heb alles genoten wat het leven geven kan en ben bereid te sterven,” zei hij kort voor zijn dood.

De dood verraste hem te Oosterbeek, waar Van Lennep een vakantie doorbracht. Lang ziek is hij niet geweest, op 25 Augustus kwam het einde. Zesenzestig jaar was hij oud en nog midden in zijn werk; zoo was hij nog volop bezig met zijn Vondel-uitgave. En zoo, werkzaam en met onvermoeide geestkracht, leeft hij bij ons voort als een typische vertegenwoordiger van zijn eeuw.

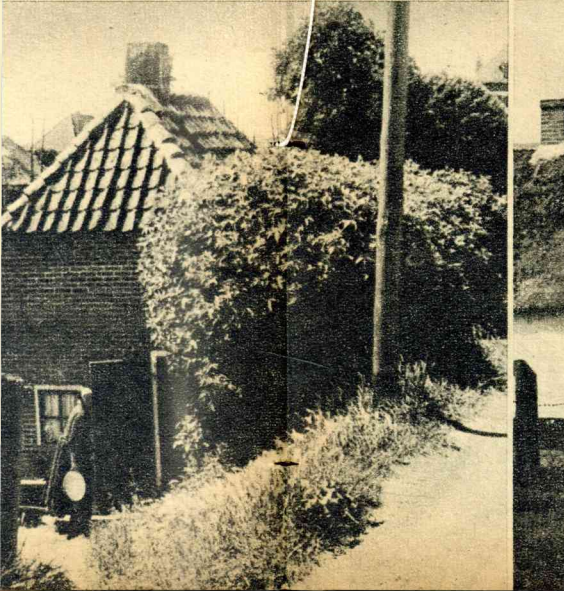
N NEDERLAND

recht bezaten en in de oogen van de
etenaars zijn de Amsterdammers en
dammers als stedelingen pas komen
Ouder dan Amsterdam en Rotterdam, die
ievelijk eerst ± 1300 en 1340 stadsrecht
rven, zijn echter eveneens de volgende
s, waarvan wij een nadere plaatsaan-
g moeten geven uit vrees, dat onze lezers
oens op de kaart zullen kunnen vinden:
na ter Muiden (stadsrecht in 1241,
sch-Vlaanderen), Eembrugge (stadsrecht

vóór 1300, bij Baarn),
Gein (niet aan het bo-
kende vaarwater tus-
schen Weesp en Abcoude,
maar ten noorden van Vianen aan den overkant
van de Lek, stadsrecht in 1295), Gent (in het
uiterste zuidoosten van de Betuwe, stadsrecht
1238), Montfort (in Limburg tusschen Roer-
mond en Susteren, 1271), Staverden (bij Putten
in Gelderland, 1298), Wilsum (aan den IJssel
bij Kampen, 1276), Nieuwstadt (in Limburg,
ten noorden van Sittard, in 1283).
Kent u Batenburg (G.), Geervliet (Z.-H.),
Grafhorst (O.), Hagestein (Z.-H.), Huisen (G.),
Wessem (L.)? Allemaal „steden” uit de veer-

p Grafhorst in Overijsel, stad sinds het jaar 1333.

Ruim zes eeuwen stad is ook het landelijke Eembrugge. Panorama-archief

GERT JAN'S KRITIEKE JAAR....

Vervolgroman door Elisabeth van Noordt

KORTE INHOUD VAN HET VOORAFGAANDE: Gert Jan van den Bergh, de jonge, wils-
krachtige boer, wiens vader overleed, heeft de leiding op zich genomen van de Overijselsche
boerderij de Wilgenhoeve, welke hij van hypotheek tracht vrij te krijgen. Hij leeft en werkt
daar met zijn moeder, zijn zuster Tine en zijn broer Niek. Deze laatste vertelt hem, dat zijn
vroeger speelgenootje Thea, de dochter van den overleden burgemeester, die nu een deftige
lame is geworden, met haar tante op de naburige huize de Hulsthoef is teruggekomen voor
een zomerverblijf. Al spoedig ontmoet hij haar en ze voeren een kort gesprek, dat maar half
in den smaak valt van den jongen boer, die ook nog met veenziekte te kampen krijgt. Later
hindert Thea hem, omdat zij boomen laat kappen voor den aanleg van een tennisbaan. Toch
leven er in zijn hart ook mildere gevoelens voor zijn vroeger speelkameraadje, dat hij thans
bij het graf van haar vader ontmoet en waarmee hij weom spreekt. Den volgenden dag gaat
hij de veenziekte aangeven. Op den weg stuift hem een auto voorbij, waarin hij Thea meent te
zien. De auto rijdt verderop door de brugleuning te water!

Gert Jan is opeens ontwaakt uit
zijn lichten roes. Als een bezetene
drijft hij het paard aan en er zijn
geen twee minuten voorbijgegaan
of hij is de plek des onheils ge-
naderd. Een vreemd schouwspel
treft zijn oogen, als hij uit het
wagentje springt. De leuning van de brug is
finaal afgeknapt en daarbeneden in de bedding
van de rivier, die traag en rustig voortstroomt,
ligt de kleine grijze wagen, waarin een man tever-
geefs poogt zich los te maken, op zijn kant. Van
de vrouw is niets te zien dan een blauwe
mantel en een stukje van een sluiser, dien zij
klaarblijkelijk om haar hoofd heeft geslagen.
Gert Jan vermoedt, dat zij door den schok het
bewustzijn heeft verloren, en hoewel het gevaar
dat zij verdrinken kan niet zoo heel groot is,
omdat de wagen nog half overeind staat en de
rivier ter plaatse op 't moment niet diep is,
begrijpt hij toch wel, dat zij maar heel even van
haar plaats behoefte te glijden om in het water
terecht te komen. Zijn besluit is snel genomen.
Terwijl verscheidene auto's naderen en een ver-
ward stemmengeroes om hem heen klinkt, weet
hij maar één ding: hij is altijd een uitstekend
zwemmer geweest en hij moet de rivier in om die
twee te helpen....

Het volgend oogenblik heeft hij het grijze
jaasje uitgegooid en de schoenen uitgegrapt, die
vandaag ter eere van zijn stadsbezoek de klom-
pen vervangen. En dan ligt hij reeds in de
rivier en zwemt met krachtige slagen naar het
midden. Daar is het den man intusschen gelukt,
zich te bevrijden van het stuur, waarachter hij
bekneld zat. Maar hij is doodsbekneld en blijkbaar
niet in staat, zich zwemmende te redden. Wat
de vrouw betreft, zij hangt half in den auto, half
in het water en haar rossig haar deint op en neer
in den vloed als was zij reeds een doode.

Dus toch Thea! denkt Gert Jan, als hij haar
in het gezicht ziet, en een oogenblik is het, alsof
zijn hart stilstaat. Maar dan geeft hij den be-
stuurder te kennen, dat hij zich rustig moet
houden en wachten, tot het hem gelukt is, het
meisje uit den auto te krijgen. De man, een nog
heel jonge kerel met een smal, wat vrouwelijk
gezicht, blijkt gelukkig geen lafaard. Hij knikt
toestemmend en doet zelfs moeite Gert Jan
behalpzaam te zijn. Met vereende krachten lukt
het hun inderdaad, het meisje naar buiten te
krijgen, maar dan komt het moeilijkske. Gert
Jan moet terugzwemmen met het bewusteloze
meisje, dat slap en als levenloos in zijn armen
hangt. Gelukkig zijn nu ook anderen te water
gegaan en zonder dat Gert Jan zichzelf de hel-
denrol behoefte toe te bedelen, lukt het hun,
haar aan land te krijgen. Als ook de bestuurder
zich daar bij hen bevindt en een dokter zich met
de zorg voor de verongelukten belast, die al
spoedig naar een eerste-hulppost daar dichtbij
vervoerd worden, verneemt Gert Jan voor het
eerst, hoe het ongeval zich heeft toegedragen.

Het is Joost, die met zijn dwaze capriolen
dwars voor hun wagen is gekomen op een mo-
ment, dat zij daar in het minst niet op verdacht
waren. Het eenige wat er opzat om den man niet
omver te rijden, was het stuur plotseling om te
gooien. Maar daardoor maakte de wagen een
zwenking en was de botsing met de brugleuning
gevolgd.

Als de inmiddels te voorschijn gekomen veld-
wachter naar Joost vraagt, blijkt hij nergens te
vinden. Maar Gert Jan balt zijn vuisten — nu is
het inderdaad genoeg. Op dit oogenblik hoorde
Joost thuis in den stal te werken, en in plaats
daarvan heeft hij van de afwezigheid van den
baas gebruik gemaakt en is er tusschenuit ge-
trokken. Dat zal hem duur te staan komen,
denkt Gert Jan, terwijl hij koud en rillend weer
in zijn wagentje kruipt en het paard aanzet, dat
een van de omstanders voor hem heeft vastge-
houden. Hij weigert zich naar den hulppost te be-
geven om zich daar onder handen te laten nemen.
Wat drommel, hij is immers geen juffershondje,
dat onmiddellijk onder de wol moet als het in
den regen is geweest! Hij heeft wel erger dingen
meegemaakt dan een nat bad in de rivier, en wat
is er ten slotte gebeurd? Dat meisje, dat hem ver-
teld heeft, dat hij „van die dingen geen verstand
heeft”, dat hem met een vriendelijke neer-
buigendheid behandelt, die hem razend maakt,
dat schepseltje heeft hij uit de rivier gehaald,

waarin ze als een natte kat lag te spartelen.
Heelemaal geen fraai gezicht voor een juffer met
zoo veel pretenties.... Of ze nu nog zoo'n groot
woord hebben zal? In ieder geval behoefte ze niet
te weten dat h ij het was, die haar uit het water
haalde. Hij betwijfelt zelfs, of hij het gedaan zou
hebben, als hij geweten had, dat zij het was....
En van bedankjes moet hij zeker niets hebben,
vandaar, dat hij er met een gangetje vandoor is
gegaan. Maar Joost, die zal er van lusten, hij is
nu juist in de stemming om er op los te gaan....
Maar als Gert Jan eindelijk na een rit van een
goed half uur op de Wilgenhoeve belandt, is
Joost in geen velden of wegen te vinden. Die
heeft wijselijk de plaat gepoetst, denkt hij, en
gaat dan met zijn verkleumde lijf de woonkamer
binnen, waar moeder Margje bij het raam zit te
brienen en bevreemd opkijkt als zij haar oudsten
jongen thuis ziet komen in een wonderlijk tenue:
een verformfaad jasje over een doornat over-
hemd, dat aan zijn lichaam plakt, en een broek,
waar het water nog uit siepelt....

En zijn oogen staan zoo vreemd.
„Is er iets niet goed?” vraagt zij, en staart
naar het starre gezicht voor haar met bang-
onderzoekende oogen.

Hij schudt het hoofd. Zijn blik vermijdt den
haren.
„Hoe kom je toch zoo nat?” klaagt zij en
komt overeind. „Laat Tineke een doek brengen
en trek die kleeren uit. Ben je gevallen? Zoo
nat kan je toch van den regen niet zijn?”

„k Heb er een paar uit het water gehaald,”
zegt Gert Jan stug. „En Joost, die moet de deur
uit, dien wil ik hier niet langer houden. 't Was
z ij n schuld....”

Ze vraagt niet verder. Ze kent haar oudste, hij
is nu eenmaal van het type, dat weinig uitlaat,
als bepaalde voornemens hem bezighouden.
Maar dan roept zij in het voorhuis en Tineke,
die bezig is de onkamer een beurt te geven,
komt binnen en kijkt met groote oogen naar de
drupende verschijning van haar broer.

„'t Is me wat moois,” moppert zij. „Wat heb
je nou weer uitgehaald, lange...? Zooals jij toch
altijd kans ziet om in moeilijksheden te komen....
Een ander wordt een beetje nat als het regent,
maar jij brengt een heele sloot mee....”

Maar intusschen lacht zij alweer en komt terug
met een paar bonte handdoeken en een dweil,
benevens een andere broek en wat schoon onder-
goed. En Gert Jan verdwijnt met dat alles naar
boven, terwijl Tineke de natte sporen, die hij
heeft achtergelaten, opdweilt en de beide vrou-
wen elkander hoofdschuddend aankijken.
„Hij heeft er een paar uit het water gehaald,”
zegt de moeder verklarend en begint opnieuw
te brienen.

„Nou,” zegt Tineke langgerekte, „maar wat hij
gehad heeft, dat was geen water, daar wil ik m'n
hoofd onder verdedden....”

„Bedoel je dat hij...?” Er is een lichte angst
in de grauwigrijze oogen achter de ronde bril-
glazen.

„k Bon dichter bij hem geweest dan jij,
moeder,” zegt Tineke, en dan voegt ze er beslist
achter: „en m'n kop er af als hij niet naar
drank rook, dat zeg ik je....”

Als Gert Jan zich heeft verkleed en weer
beneden komt, heeft zijn moeder reeds een
dampenden kop koffie ingeschonken. En op de
tafel bij het raam staat het avondbrood gereed.
Maar Gert Jan drinkt alleen de koffie en weigert
te eten.

„k Heb geen honger,” zegt hij, „en 'k moet
er eerst op uit. 'k Heb al te veel tijd verdaan
vandaag....”

Zijn eerste tocht geldt den stal, waar in den
toestand van de zieke dieren nog weinig ver-
andering is gekomen. En daarna moet hij weer
van klompen verwisselen, zijn handen ontsmet-
ten en onderwijl, al pratend met Niek en Evert,
zich op de hoogte stellen van wat er tijdens zijn
afwezigheid verder is ongesaand op de hoeve.

„Waar is Joost?” vraagt hij, zonder verder
eenigen uitleg te geven van het hem dien dag
overkomen avontuur. En Niek, die zorgeloos een
deuntje fluit en met de handen in de zakken
tegen de staldeur leunt, zegt vaag:
„k Weet niet, 'k dacht dat ie ergens buiten
uithing of dat je hem er op uitgestuurd had.
Eigenlijk heb ik hem heel den dag niet gezien.
Misschien is ie wel weer ziek....”

VERVOLG OP BLADZIJDE 7

P. B. Z.-Recla

Over welkome vriendendiensten

Er zijn helaas maar heel weinig „goede vrienden, die ons attent maken op onze feilen” op het gebied van onze kleding. Het is dan ook wel een hoogst ondanke taak, aanmerkingen te maken op het toilet van anderen, daar het gros der vrouwen er over het algemeen heel slecht tegen kan. En toch zou deze vriendendienst beter verdienen, omdat zelfs heel kleine onge-

gen, wat dan al niet hinderlijk moge zijn als ze zichzelf voor den spiegel bestudeeren, maar terdege zoodra ze zich in beweging zetten. Men moet echter wel heel tactvol te werk gaan, willen dergelijke aanmerkingen niet kwalijk genomen worden. Weet men den juiststen toon te treffen, dan kan men niet alleen verzekerd zijn van succes, maar bovendien ook van de erkentelijkheid van de tegenpartij.

EEN WARM OVERGOOIERTJE

voor onze kleinen kleuter!

Benodigdheden voor dit aardige overgooiertje, dat in den winter tevens als hemdbroekje dienst kan doen, zijn: ong. 150 gram 3-draads tamelijk dikke koordwol of ander materiaal van dezelfde dikte; 2 aluminium breinaalden met knop no. 3 en een haaknaald no. 3. Wanneer we ditzelfde patroon willen gebruiken voor een baby van 1-2 jaar, dan gebruiken we 100-125 gram dunne koordwol of babywol en 2 aluminium breinaalden met knop no. 2½.

Het pakje wordt in het volgende patroon gebreid:
 We zetten een aantal st. op. deelbaar door 3, en breien hierboven:
 1e naald: recht.
 2e naald: averecht.
 3e naald: steeds afwisselend 3 r., 3 av.
 4e tot en met 8e naald: r. boven r. en av. boven av.
 9e naald: r.
 10e naald: av.
 11e naald: steeds afwisselend: 3 av., 3 r.

LEEFTIJD
 2-3 JAAR

12e tot en met 16e naald: r. boven r. en av. boven av. We krijgen nu dus een recht boven een averecht gebreid blokje.

Voor het voorpand zetten we 21 st. op de naald en breien hierboven steeds in patroon, terwijl we gelijktijdig aan het einde van iedere naald 3 st. meerderen, tot we in totaal 69 st. op de naald hebben (16 naalden). Het spreekt vanzelf, dat deze gemeerdere st. ook steeds in patroon worden meegebreid. Boven deze 69 st. blijven we steeds in patroon breien, tot we in totaal 120 naalden gebreid hebben (15 blokjes), waarna we afkanten.

Voor het bovengedeelte van het rugpand zetten we 69 st. op, waarboven we 56 naalden in patroon breien (7 blokjes), waarna we afkanten.

Voor het ondergedeelte van het rugpand zetten we 80 st. op de naald, waarboven we 4 naalden afwisselend 1 r., 1 av. breien (steeds r. boven r. en av. boven av.).

5e naald: 5 st. breien; 3 st. afkanten; 30 st. breien; 4 st. afkanten; 30 st. breien; 3 st. afkanten; 5 st. breien.
 6e naald: afwisselend 1 r., 1 av., terwijl we boven de afgekante st. van de voorgaande naald nieuwe st. opzetten.

7e tot en met 12e naald: steeds r. boven r. en av. boven av. (dus afwisselend 1 r., 1 av.).

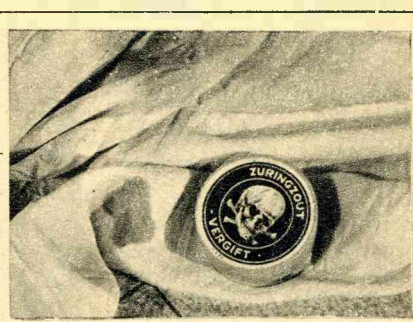
13e naald: 10 r.; 60 st. afwisselend 3 r., 3 av.; 10 r.

Bij de volgende naalden breien we steeds de eerste en laatste 10 st. r., terwijl we de overige 60 st. in het bekende blokjespatroon breien. Wanneer we in totaal 68 naalden gebreid hebben, kanten we voor de beide broekspijpjes aan het begin van de 2 volgende naalden 8 st., en aan het begin van de 14 volgende naalden 3 st. af. De overige 22 st. kanten

rechtigheden afbreuk kunnen doen aan het geheel. Verstandig is het daarom iemand, dien men niet alleen ten volle vertrouwen kan, maar die bovendien een goeden smaak bezit, mede te nemen als we wat nieuws gaan koopen. Heeft een naaister of kleermaker een of ander kledingstuk afgeleverd, dan kunnen we zelf hoogstens beoordeelen of het van voren in orde is. Eventuele fouten op den rug, als trekken bij de mouwen of een kraag die wijkt, kunnen we nu eenmaal niet zelf zien. Vandaar dat het verstandig is om, nog voordat de goegemeente in staat is achter onzen rug een afkeurend oordeel uit te spreken, de eerlijke meening van een betrouwbare relatie te vragen. Kunnen we de rugzijde van ons toilet niet zelf beoordeelen, het is ook niet makkelijk de juiste lengte te bepalen. Een centimeter meer of minder doet veel en over het algemeen staan we zelf veel te dicht bij onzen spiegel om het resultaat te kunnen overzien. Met een hoed is het al precies hetzelfde geval. Hoe vaak immers komt het niet voor dat overdreven hoge picken of pompeuze strikken op zichzelf niet onaardig staan, doch in combinatie met de heele figuur een zelfs belachelijken indruk op anderen maken. Ook zijn er altijd nog veel te veel vrouwen die haar kleren te nauw dragen, wat dan al niet hinderlijk moge zijn als ze zichzelf voor den spiegel bestudeeren, maar terdege zoodra ze zich in beweging zetten. Men moet echter wel heel tactvol te werk gaan, willen dergelijke aanmerkingen niet kwalijk genomen worden. Weet men den juiststen toon te treffen, dan kan men niet alleen verzekerd zijn van succes, maar bovendien ook van de erkentelijkheid van de tegenpartij.

Panoramastudio

IETS OVER ROESTVLEKKEN

Links: Roestvlekken in gekleurd goed kunnen we verwijderen door ze te weeken in een warme boraxoplossing. Zoodra de vlekken verdwenen zijn, spoelen we met schoon water. Rechts: Voor het ontvleken van wit goed kunnen we zuringzout gebruiken. We leggen dit vlekkenmiddel op de roestvlekken en gieten er vervolgens kokend water door. Zoodra de vlekken verdwenen zijn, spoelen we met schoon water. We moeten met zuringzout voorzichtig omgaan, want het is zwaar vergift.

Panoramastudio

we bij de dan volgende naald ineens af.

Voor het onderbelegsel aan de zijdkanten van de klep breien we 2 lapjes, elk van 15 st. breed en 40 naalden hoog. Deze lapjes worden, evenals de zijdkanten van het klepje zelf, in ribbelpatroon gebreid (alle naalden r.). Voor de beide schouderbandjes zetten we ieder 14 st. op, waarboven we eveneens in ribbelpatroon breien. Wanneer we een lengte hebben van ong. 19 cm., kanten we bij de volgende naald de middelste 4 st. af voor het knoopsgat. Bij de dan volgende naald zetten we er boven deze afgekante st. weer 4 nieuwe st. bij op. Na nog 4 naalden in ribbelpatroon gebreid te hebben, kanten we af.

We persen nu de verschillende deelen van het pakje onder een vochtigen doek heel luchtig op, waarna we het bovengedeelte van het rugpand naaien aan het bovengedeelte van het voorpand. Vervolgens naaien we den korten kant van het belegstukje aan den onderkant van het bovengedeelte van het rugpand, terwijl we den langen kant aan het ondergedeelte van het voorpand vastnaaien. Vervolgens naaien we de zijdkanten van het voor- en rugpand aan de onderzijde, dus bij de pijpjes, aan elkaar vast (ong. 8 cm.). Langs de pijpjes nemen we nu ong. 72 st. op, waarboven we 8 naalden afwisselend 1 r., 1 av. breien (r. boven r. en av. boven av.). Langs den bovenkant haken we nog 2 toeren vasten voor de afwerking, waarna we er de schouderbandjes aan vast naaien. Aan de achterzijde naaien we de knopen voor de sluiting. Tot slot persen we het geheel onder een vochtigen doek nog even luchtig op.

GOEDE RAAD IS NIET DUUR

Alle correspondentie betreffende deze rubriek, voorzien van het motto „Goede raad is niet duur” en met een ingesloten postzegel van 7½ cent, te richten aan ons hoofdkantoor, Nassau-laan 51, Haarlem, of een onzer bijkantoren.

Waterdicht maken.

Nog steeds ontvangen wij brieven over het waterdicht maken van Egyptisch linnen regemantels. Wij plaatsen hier nogmaals het gevraagde recept: Den mantel kunt u wasschen in een lauw sopje. Daarna spoelt u met lauw water. Voor het dichtmaken van de stof heeft u noodig: 2 ons aluin, 2 ons loodacetaat, tweemaal ¾ liter water, 5 liter koud water. U lost de aluin en het loodacetaat beide afzonderlijk op in de ¾ liter water. Beide vloeistoffen voegt u bij elkaar en laat het mengsel een nacht staan. Daarna giet u de heldere vloeistof af, maar zorg dat niets van het bezinksel meekomt, want dit veroorzaakt vlekken, die niet gemakkelijk te verwijderen zijn. U voegt er de 5 liter koud water bij en legt er den vochtigen mantel in. U laat het goed 24 uur in deze oplossing staan; daarna hangt u den mantel druipnat op om te drogen. Er is ook nog een uitstekend middel in den handel. Informeer u eens bij een goeden drogist. De gebruiksaanwijzing staat op de verpakking vermeld.

Roestvlekken.

Abonné J. v. d. G. te Geldermalsen kan de roestvlekken in haar bloesje verwijderen door ze te beleggen met zuringzout. Vervolgens giet u er kokend water doorheen.

Oude aardappelen worden gebruikt als bindmiddel

AARDAPPELMEEL MAKEN

Schil en wasch de aardappelen, rasp ze in een teiltje met water. Giet dit mengsel door een zeef, waarin een schoone doek is gelegd. Vouw den doek dicht en kneed de aardappel-massa in het doorgelopen vocht goed uit.

Laat dit vocht een nacht staan. Giet dan de vloeistof, die zich heeft afgescheiden, voorzichtig van het aardappelmeel, dat zich op den bodem heeft afgezet, af. Voeg schoon water toe, laat het aardappelmeel opnieuw bezinken.

Giet het water na enkele uren weer weg en verversch het nog eens. Herhaal deze bewerking tot de afgegoten vloeistof helder is. Laat het meel dan op een lauwwarme plaats drogen, b.v. op een beschaduwde plekje of in een zeer lauwen oven. Van 1 kg aardappelen verkrijgt men 150-175 gram aardappelmeel.

Vermeng de aardappelvezels met een beetje bloem, peper of surrogaat ervan, zout en melk en bak van dit beslag dunne koekjes in een koekenpan.

DONKERE TOMATENS AUS, met geraspten aardappel gebonden (4 personen)

½ l water, een kluitje boter, 3 tomaten, 1 ui, 2 laurierbladeren, peper of surrogaat ervan, een theelepel suiker, 2 aardappelen van middelmatige grootte, bouillonaroma, zout.

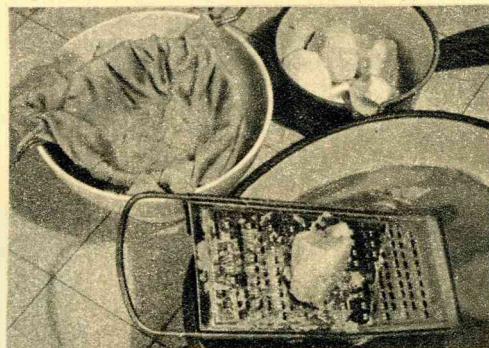
Smelt de boter, fruit hierin de gewasschen en in stukken gesneden tomaten, den gesnipperden ui, de laurierbladeren en de peper of het surrogaat ervan. Voeg een beetje water toe en laat de massa gaarkoken. Wrijf haar door een zeef. Laat de suiker in een braadpannetje donkerbruin branden, voeg de geraspte aardappelen, de gezeefde massa en de rest van het vocht toe. Laat de saus gaarkoken in plm. 10 minuten. Maak haar op smaak met een scheutje bouillonaroma en zout.

De saus met de ingrediënten, die we bij de bereiding noodig hebben.

AARDAPPELSOEP

1½ l bouillon, van beentjes getrokken, of water, waarin een paar bouillonblokjes zijn opgelost, een kluitje boter, 2 uien, een paar worteltjes, 600 gram aardappelen, peper of surrogaat ervan, zout, 1 dl melk, een bosje peterselie.

Smelt de boter, voeg er den gesnipperden ui, de gewasschen en in stukken gesneden worteltjes aan toe en laat het mengsel 5 minuten fruiten in een gesloten pan. Voeg een gedeelte van het vocht en de geschilde, gewasschen aardappelen toe, laat alles gaarkoken. Stamp de aardappelen fijn of wrijf ze door een zeef. Verdun de massa roerende met de rest van den bouillon. Laat de soep nog plm. 10 minuten doorkoken. Maak haar op smaak met peper of surrogaat ervan, zout en melk. Roer er op het laatst de fijngehakte peterselie door.

De bereiding van aardappelmeel is heel eenvoudig.

Panoramastudio

Het fijnstampen van de aardappelen gaat vlugger dan het zeven.

Vobach-Recla

VERVOLG VAN BLADZIJDE 5

Hij maakt een beweging met de hand naar den mond, die niet is mis te verstaan, en Evert in den anderen hoek van den stal grinnikt hoorbaar. Maar Gert Jan lacht niet en antwoordt evenmin. Hij loopt langs Niek naar buiten en ademt diep de zuivere geuren in, die van de velden op hem toestroomden.

O, ergens te leven, waar al deze moeite en misère niet noodig zijn, waar hij kan denken en doen zooals hij zelf wil, zonder altijd weer het juk van den plicht te voelen schrijnen... Hij loopt met goede loome passen het erf af en Niek kijkt hem na en vraagt zich af, wat hem nu weer hindert.

Joost Steuvens bewoont een van die kleine dagloonschuisjes, die een eind het veld in staan en, hoewel zij voor een kunstenaar misschien iets schilderachtigs vertoonen, door hun verwaarloosd en verzaakt voorkomen voor ieder ander weinig aantrekkelijks hebben. Hij woont daar samen met oude Stine, zijn halfwijze zuster, die de dorpsjongens naschreeuwen, als zij zich bij zeldzame gelegenheden naar buiten begeeft.

Als Gert Jan het huisje nadert, lijkt het wel of het geheel en al onbewoond is. De ramen zijn vuil en verveerd, een enkel is zelfs gebroken en een magere kat sluipt door het slordige tuintje, waar een krachteloze zonnebloem en een paar halfuitgebloede geraniums de eenige teekenen zijn, die er op wijzen, dat de bewoners niet geheel en al van schoonheidszinn ontbloot zijn. En als tegenstelling bij al dit verval staat daar aan den rand van den weg een prachtige olm, wiens weelderig bladerdek het verzakte dak van het huisje overschaduwet.

Gert Jan klopt op de vervelooze deur en gaat dan meteen naar binnen. Het is daar bijna donker en zijn oogen moeten even aan het halfduister en aan den onaangename geur daarbinnen wennen, eer hij ontdekt, dat in den hoek bij het raam de oude Stine zit, die moeizame pogingen aanwendt een bijna geheel versleten sok met een langen draad dicht te halen. Als ze opkijkt komt er in haar doffe oogen een blik van herkenning; ze komt moeilijk overeind en doet een onhandige poging om hem tegemoet te komen.

„De baas...“ mompelt ze, en er is angst en onderdanigheid in haar stem. Haar handen beven en de kapotte sok valt op den grond, zonder dat zij 't merkt.

„Stine,“ zegt Gert Jan, en in zijn stem ligt iets bevelends, „waar is Joost?“

„Joost?“ Ze kijkt hem niet aan en schudt het hoofd. Als een halfverdorpe bloem op een verdroogden stengel bungelt het op en neer en blijft maar schudden, terwijl hij in een afwachtende houding voor haar staat.

„Ja, Joost,“ herhaalt hij ongeduldig. „Hij is nergens te vinden. Is hij hier?“

Ze knijpt haar oogen dicht en opent dan haar tandelozen mond. Om haar ingevallen rimpelwangen komt een domme lach als ze antwoordt:

„Ja, hij zal hier wel zijn... misschien slaapt hij. Hij slaapt altijd, zie je. En als hij wakker is, dan schreeuwt hij. Het is wel goed, dat hij slaapt, dan is hij ten minste stil...“

„Maar waar is hij dan?“ Gert Jan kijkt het vertrek rond, dat er vuil en ongezellig uitziet. Een yunzige bedstee in den hoek, een roestig fornuis in het midden en een tafel bij het raam maken met een paar wrakke rieten stoelen het eenige meubilair uit. De kat, die achter hem binnen is gekomen, strijkt langs zijn beenen en hij kijkt er geïrriteerd naar, hoe de vrouw het dier lokt en het liefkoost als was het een kind.

Dan treft een zegend geluid uit de bedstee zijn ooren. Zonder veel plichtplegingen loopt hij er heen en buigt zich naar voren. Een walm van drank en onfrisch beddegoed komt hem tegemoet. De man, die daar ligt, zal zich van weinig bewust zijn en ieder woord is immers aan een doovemansoor gezegd.

Maar niet zoo denkt Gert Jan. Hij staat daar een oogenblik wijdbeens en kijkt neer op het armzalige menschelijke wrak tegenover hem. Dan komt er een grimmige trek op zijn gezicht, die het harder maakt dan ooit. Hij buigt zich dieper en rukt den schouder van den slapende heen en weer.

„Sta op,“ zegt hij barsch. „En vlug wat, versta je me?“

Verward, ontdaan en een beetje nijdig zit Joost op den rand van de bedstee. Zijn haren zijn verward, in zijn halfgeopenden mond staan de brokkelige tanden met hier en daar een donker gapend gat er tusschen. Wantrouwend en niet zonder angst kijken de troebele, rood-omrande oogen naar Gert Jan op. Hij mompelt verwarde zinnen.

„Wa... wat... is... t'r? Mot je wat van me?“

„Ja, ik moet iets van je. Om te beginnen, dat je gaat staan als je met me spreekt. En dan heb ik je iets te zeggen, maar het is beter, dat je eerst je hoofd eens flink onderdompelt, anders zal het je wel niet helder worden daarboven...“

Minachtend en snijdend klinkt de stem van den jongen baas en zij mist haar uitwerking niet. Joost doet een zielige poging om overeind te komen, zakt dan half in elkaar, maar verzamelt ten slotte alle energie en schuifelt langzaam een paar passen naar voren. Daar staat hij dan in het vale licht, een zielige, tragische figuur, krom en knoestig als een boom, die door eigen zwaarte gebogen is...

„Ga je eerst wassen!“ zegt Gert Jan, en keert zich vol walging af.

Een oogenblik schijnt het, dat Joost aan dat kortaf gegeven bevel wil voldoen. Hij maakt een wat stuntelige achterwaartsche beweging en grijpt zich vast aan een stoel. Maar dan opeens schijnt de duivel van opstandigheid in hem te ontwaken. Hij komt een paar passen nader en houdt zijn rooden, verweerden kop naar voren, als een stier, die gereed staat te stooten. Zijn grove, behaarde handen beven van woede, als hij, plotseling ontuchtend naar het schijnt, uitvalt:

„Zoo, dat wou jij, hè? Me hier de les komen lezen en den grooten mijnheer spelen, welja... Doe dit, en doe dat, alsof ik een jonkie van zestien was... Maar dat zeg ik jou... dat toontje versta ik niet, en je kan lang wachten, eer je me naar jouw pijpen ziet dansen...“

„Zóóó...“ zegt Gert Jan. Meer niet dan dat langgerekte woord. Maar hij is heel bleek geworden en zijn felle blauwe oogen priemen zich in de waterig-fletse van den ouden man. En zijn stem is wreed en koud als hij verder gaat:

„Dat is ook niet langer noodig. Joost, ik kwam juist hier om je dat te vertellen. Je kunt je met ingang van vandaag als ontslagen beschouwen...“

De oude man staat stil, zijn bevende handen grijpen om steun naar den muur achter hem, en hij kijkt naar Gert Jan met een blik van afschuw en ongeloof.

„Wat... wat wil je daarmee zeggen? Be... betekent dat, dat je me gedaan geeft? Dat je me de deur uit smijt als een geerepeerden hond, nadat ik meer dan veertig jaar voor jou en je vader gewerkt heb...? Dat kan je geen ernst zijn... daar zie ik je niet voor aan...“

Er is iets meelijwekkends aan de zielige figuur, aan die jammerlijk bevende stem, dien trillenden mond met de bijna tandeloze bovenkaak. Maar Gert Jan verhardt zich, hij vindt, dat hij nu lang genoeg geduld heeft gehad, en al zijn ergernis over de gebeurtenissen der laatste maanden ontaardt zich op de treurige verschijning daar voor hem.

„Je hebt gehoord, wat ik je gezegd heb, en ik verzeker je, dat het mij ernst is, bittere ernst. Ik ben niet langer van plan een dronkaard en een leeglooper den kost te geven. Het was me al lang te veel, je daar rond te zien hangen zonder dat er behoorlijk werk uit je handen kwam. Maar vandaag heb je het te bont gemaakt...“

„Ik ben zestig jaar,“ zegt Joost, en zijn stem klinkt dof.

„Juist, je bent ruim zestig jaar, maar dat verontschuldigt je gedrag niet. Je zegt, dat je mijn vader en mij meer dan veertig jaar gediend hebt, maar je vergeet, hoeveel dagen daarbij waren, dat je ongeschikt voor je werk was en hier of daar je roes lag uit te slapen. En het is ten slotte ter wille van de nagedachtenis van mijn vader geweest, dat ik dat zoo lang door de vingers gezien heb...“

„De nagedachtenis van je vader...“ herhaalt de oude, en er is spot in zijn stem. Hij is nu heelemaal nuchter en zijn gestalte schijnt rechter te worden, naarmate Gert Jan's striemende woorden dieper doelt hebben getroffen. Zijn gezicht, zooeven nog vuurrood, ziet nu doodsbleek. Grote druppels zweet parelen op zijn voorhoofd, als hij vlak voor Gert Jan gaat staan.

„De nagedachtenis van je vader!“ zegt hij weer, als was het een van buiten geleerd lesje. „Ja, daar doe je goed aan, dat je me dat zegt. Dat moet je nooit vergeten, baas, dat je vader het was, die me zoo ver gebracht heeft. Want het was je vader, hoor je, die me meenam naar de kermis, waar het zoo vroolijk toeging, en naar de paardenmarkt, waar we de eene kroeg uit en de andere in gingen, om het eene glas na het andere naar binnen te slaan. Ik was toen nog maar een jonge vent en ik had er geen begrip van, wat dat voor kwaad kon, zoo'n paar borrels hier en daar, maar die ouwe van je, die wist het en die had me moeten waarschuwen, als hij een kerel geweest was...“

Gert Jan heeft zijn oogen half gesloten, alsof hij een pijnlijk visioen wil buitensluiten. Zijn ondertanden trekken zijn bovenlip strak en zijn vuisten zijn gebald.

„Hou op,“ zegt hij. „Ik wil niets daarvan hooren, versta je me?“

En hij maakt aanstalten, om het vertrek te verlaten. Maar de oude, nu door het dollen heen, plaatst zich voor hem en verspert hem den weg. In zijn oogen is een haat, dien hij vele jaren heeft opgekropt, die smeulde onder een schijnbare onderdanigheid en nu losbreekt als een stormvloed, waaraan geen houden meer is.

„Ja, dat wil je niet hooren, hè, daar ben je veel te voornam voor! Maar toch zal ik het je zeggen, al zou je ook honderdmaal probeeren me den bek te snoeren. Jouw vader, die had geld, en als hij geen geld had, verkocht hij wel het een of ander, als hij drank noodig had. Maar goed in zijn duiten zat hij altijd en hij liet ze rollen ook. En als hij dan zat was, en iedereen om hem lachte, dan was Joost goed genoeg om hem naar huis te brengen en al de praatjes aan te hooren, waar die anderen om lachten, die van zijn geld gedronken hadden en zich nog vroolijk over hem maakten ook... Maar jij...“

De oude Stine, die al dien tijd, niet begripdend, met halfopen mond van den een naar den ander heeft gekeken, slaakt een gil. Want Gert Jan heeft plotseling met reuzenkracht den ander opzij geslingerd en de kruik van de deur gegrepen.

WORDT VERVOLGD

Amann
Naaizijde

in 1000 kleuren
... als steeds de
fijnste natuurzijde

CHR. TANG
AMSTERDAM
Telefoon 48794
en 37550

**LEG
EVEN
'N KNOOP
IN UW
ZAKDOEK**

Vergeet niet Uw winkelier al Uw leege „De Betuwe“-potten (en ander „De Betuwe“-glaswerk) terug te geven!

De Betuwe

Weg is de Hoofdpijn!

en dat met een enkele Spalttablet

Waarom meerdere tabletten innemen, wanneer dikwijls één enkele tablet voldoende is? Indien men niet te lang wacht, doch dadelijk bij het eerste teken van hoofdpijn een Spalttablet neemt, wordt de pijn niet alleen niet erger, maar verdwijnt meestal volkomen. Spalttabletten helpen tegen hoofdpijn, kiespijn, migraine, neuralgische en rheumatische pijnen. Hun goede werking berust o.a. daarop, dat zij ook de spastische oorzaken der pijn bestrijden. Spalttabletten zijn bij alle apoth. en drog. verkrijgbaar.

Prijs: 10 stuks f0.50, 20 stuks f0.90

Dr. H. Nanning
Den Haag
Korte Poten 7a

**Hoest, Keelaandoeningen
en Hoest bij Asthma**

worden met veel succes met het beproefde Silphoscalin behandeld. Want Silphoscalin werkt slijmoplossend, vergemakkelijkt het opgeven, bestrijdt de ontsteking, vermindert de prikkeling en maakt het gevoelige slijmvlies meer bestand tegen schadelijke invloeden. Daarom mag men van Silphoscalin werkelijk blijvende resultaten verwachten. Silphoscalin is door geneesheeren en patiënten getoetst en probaat bevonden. Let op den naam „Silphoscalin“ op de groene verpakking. Verkrijgbaar in alle apotheken en drogisterijen. 80 tabletten f2.10. Geill. brochure gratis verkrijgbaar. W. Moll, Rozengracht 291, Amsterdam C.

**„Wij raden elke Dame aan deze
wenk niet in de wind te slaan“**

*Van onder naar
boven rollen!*

FTO
Kousen

Vertegenwoordigd door
**J. J. M. PARREN
TAVEERNELAAN 24
DEN-DOLDER**

**Blijf bij
Indanthren.**

*Wat betreft de kleur-
echtheid bestaat er niets
beters. Onovertroffen
wasch-, zon- en weerecht.*

**De
vulpen
voor het
NEDERLANDSCHE
handschrift:**

OSMIA

**2
GEBR. RIKKERS
AMSTERDAM
GRAVENHAGE - ROTTERDAM**

Dr. Schleussner

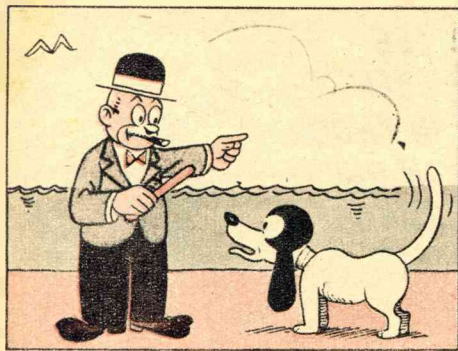
ADOX

FOTO

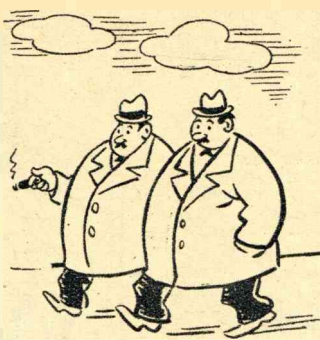
**Werelds oudste
foto-chemische fabriek**

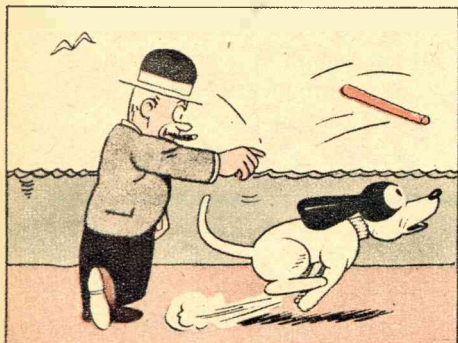
TOT LEERING ENDE VERMAECK!

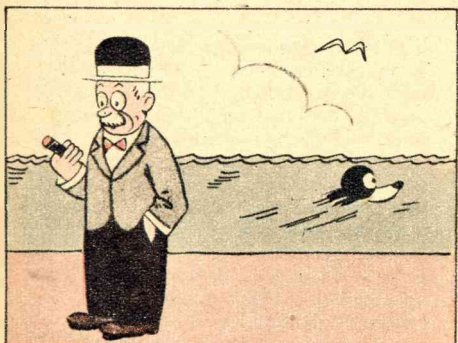
DE ROYALE VRIJER
 Max is niet bijster scheutig en in ieder geval heeft hij meer liefde dan geld.
 Eens liep hij met zijn meisje te wandelen, toen het plotseling hevig begon te regenen. „O, wat heerlijk zou het zijn nu in een café te zitten en door de ramen naar de neerplassende waterdruppels te kijken. Willen we dat gaan doen?”
 „Nee,” zei Max, „dat kost geld. Maar om je een plezier te doen beloof ik je, dat we in de eerste de beste telefooncel zullen gaan staan.”

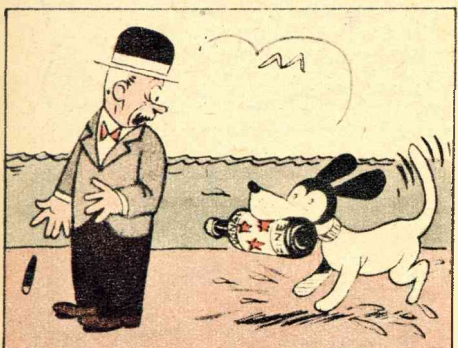
„Niets kan me razender maken dan een wekker, die niet afgaat!”
 „Toch — een die wél afgaat!”

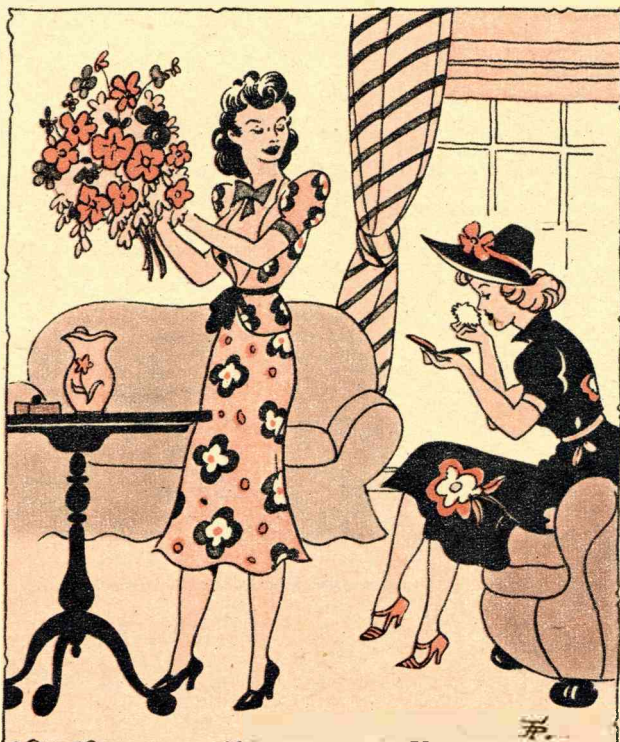
HET VOORBEELD
 Kan iemand mij een voorbeeld geven dat eerlijkheid het langst duurt?
 „Ja, meneer! Als mijn vader mij met mijn rekensommen helpt, ben ik in vijf minuten klaar. Als ik het echter zelf doe, dan duurt het een paar uur.”

UIT EEN DORPSBRIEF
 In antwoord op uw schrijven d.d. 12 dozer, met het verzoek u per omgaande mede te delen wie de oudste inwoners in ons dorp zijn, deelen wij u mede, dat de oudste inwoners reeds drie jaar geleden overleden zijn.”

EEN GOEDE RUIL

„Iederen keer als we ruzie hebben gehad, stuurt mijn man me bloemen, en dan krijgen we weer ruzie als de rekening van de bloemen komt.”

KRUISWOORDPUZZLE

HORIZONTAAL:

- 1 voortuig
- 3 bloem
- 10 moe
- 12 inkvisch
- 13 sprakeloos
- 14 onderricht
- 15 hooge functie
- 16 oogenblik
- 18 vreemde munt
- 19 maat
- 20 weg
- 22 werktuig
- 23 legor
- 25 voorzetsel
- 26 deel van het jaar
- 28 medicus
- 29 stad in Finland
- 30 voorzetsel
- 31 jongensnaam
- 32 voorzetsel
- 34 voorzetsel
- 35 amateur
- 37 geheel de uwe
- 38 officier
- 40 gesticente
- 42 nachtleger
- 44 tijdperk
- 46 lichtdrager
- 48 herkauwer
- 49 achtung toonen
- 50 voerkrachtig
- 51 telwoord
- 53 zuster
- 54 vrouw
- 55 vochtig
- 58 lidwoord
- 59 voederbak
- 60 jongensnaam
- 62 zonnegod
- 63 Europeaan
- 64 afgemat
- 66 voegwoord
- 67 deel van een schouwburg

1	2	3	4	5	6	7	8	9
10	11	12						
13			14				15	
16			17				18	
19		20	21	22				
	23			24	25			
26	27							28
29			30				31	
		32	33			34		
		35						
36	37				38			39
40	41		42	43	44	45		
46		47					48	
		49					50	
51	52		53			54		
55	56				57	58		
59				60	61	62		
63			64			65		
66			67					

VERTICAAL:

- 1 stad in Nederland
- 2 klapper
- 4 spil
- 5 troefkaart
- 6 toegankelijk
- 7 holte
- 8 losplaats
- 9 deel van een leger
- 11 speelgoed
- 15 plaats in Zeeland
- 17 toonladder
- 18 familielid
- 20 voorkeur
- 21 redetwisten
- 23 geneesmiddel
- 24 lidwoord

- 47 voorzetsel
- 50 knaagdier
- 52 dorp in Noord-Holland
- 56 insect
- 57 hap
- 60 lapje
- 61 lied
- 64 familielid
- 65 bijwoord

OPLOSSING VORIG NUMMER

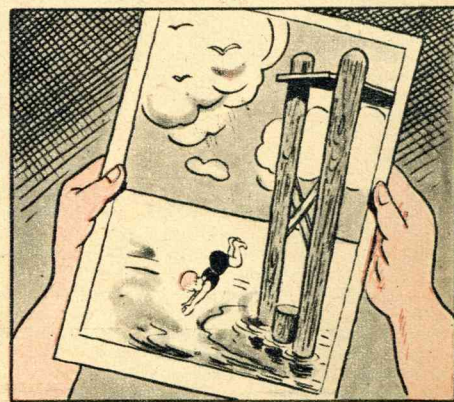
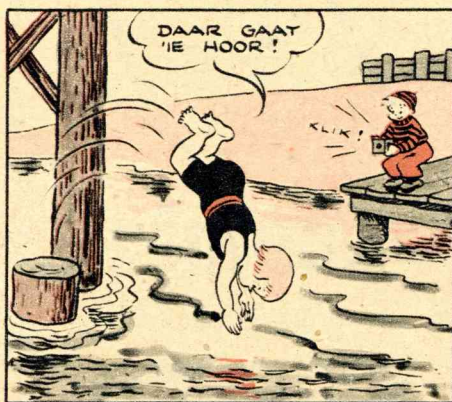
Sein, ananas, p, r, oker, t p, Oh, pret, blij, orgaan, kras, koran, reis, kar, poel, m, w, p, koor, pa, in, hoed, lor, noties, reet, toron, panne, edel, vlas, l, r, k, daad, fa, ja, krat, dra, akelig, bier, serie, fret, ros, hoer, m, d, s, berm, la, ar, pose, eed, genot, lente.

Teekeningen: Fr. Plat, Deke Verlag

DRUPPELTJES WIJSHEID

Hoe meer oordeel iemand heeft, hoe langzamer hij is in zijn oordeel.
 Een flirt is als een visch, die het aas eet en aan den haak ontsnapt.
 Sommige menschen weten niet wat ze willen, totdat een ander het gekregen heeft.
 De fluisterstem van een mooie vrouw kan vaak beter worden verstaan dan de luidste roep van den plicht.
 Een optimist is iemand die altijd de zonzijde van een anders ongeluk weet te zien.

VOOR DE JEUGD

PANORAMA. Geïllustreerd weekblad, verschijnt Donderdags om de veertien dagen. Hoofdredacteur: J. A. M. Douwes, Heemstede. Plaatsvervanger: W. N. Stuijbergen, Haarlem. P 1200/1 Verantwoordelijk voor de advertenties: W. H. van Baarle, Overveen. Druk en uitgave: N.V. Drukkerij De Spaarnestad, Haarlem. K 1311

Abonnementsprijs f 1.69 per half jaar, 13 cent per nummer; losse nummers 16 cent. Voor postabonnementen en adreswijzigingen van postabonnementen gelieve men zich uitsluitend te wenden tot het bureau te Haarlem. Bureau's: HAARLEM, Nassaulaan 51, Telef. Int. 13866, Giro nr. 142700. AMSTERDAM, Singel 263, Telef. Int. 33170, Giro nr. 97946. ROTTERDAM, Provenierssingel 27, Telef. Int. 47133, Giro nr. 101981. 's-GRAVENHAGE, Stationsweg 95, Telef. Int. 111666, Giro nr. 43141. UTRECHT, Biltstraat 142, Telef. Int. 13473, Giro nr. 149597. ENSCHEDE, Oldenzaalschestraat 56, Telef. Int. 2188, Giro nr. 383773. ARNHEM, Nieuwe Plein 42, Telef. Int. 24825, Giro nr. 383772. 's-HERTOGENBOSCH, Stationsweg 27, Telef. Int. 4286, Giro nr. 129750. MAASTRICHT, Stationsstraat 20, Telef. Int. 5851, Giro nr. 124690. VLISSINGEN, Badhuisstraat 5, Telef. 81.